

Originalni naučni rad
UDK:159.964:364.4
DOI:10.7251/ZND2106342L

KREATIVNOST U SOCIJALNOM RADU

Mr. sci Ljubinka Lazić, dipl.scr.

*Regionalno udruženje stručnih radnika socijalne djelatnosti Doboj, BiH*¹⁵⁸

Sažetak: U ovom radu je aktualizovana kreativnost stručnih radnika u socijalnom radu te upotreba kreativnih metoda u praksi. Cilj rada je da se ukaže na kreativnost kao značajnu karakteristiku stručnih radnika u socijalnoj zaštiti kao i na mogućnosti upotrebe kreativnih metoda u centrima za socijalni rad. Prikazani su rezultati istraživanja o kreativnosti stručnih radnika kroz iskaze stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad u Republici Srpskoj. Pored prepoznavanja korisnosti upotrebe kreativnih metoda istraživanje je pokazalo i poteškoće u primjeni istih, kao i potrebe prakse. Navedene spoznaje postavljene su u usku vezu sa paradigmatom društvenog razvoja koja uslovljava i promjenu prakse socijalnog rada.

Ključne riječi: kreativnost, kreativne metode, socijalni rad

UVOD

Realni život društva i ljudi u njemu uslovljava i sadržaj prakse socijalnog rada. Nesporno je da razvoj društva i svakodnevna upotreba tehnologija, inovativni pristupi u sistemu obrazovanja, medijski uticaji na život ljudi, društvene transformacije i krize zahtjevaju i promjene u pristupima u sistemu socijalne zaštite, promjene u načinima rada i pristupu problemu i korisniku. Za socijalnu zaštitu je značajno da se stručnjak približi korisniku tako da ga razumije i pruži potrebnu pomoć, a da bi to mogao stručnjak mora da bude kompetentan na kreativan način kao i da koristi metode koje su korisniku zanimljive, shvatljive i koje odgovaraju zahtjevima današnjice. Kreativnost, snalažljivost, prilagodljivost, originalnost, kontinuirano usavršavanje te korištenje raznovrsnih metoda se tako javljaju kao specifični zahtjevi koji se postavljaju i nalaze pred stručnim radnicima u centrima za socijalni rad.

¹⁵⁸ l.ljub@yahoo.com

KREATIVNOST I SOCIJALNI RAD

Kreativnost je stvaralački potencijal u osobi da bude otvorena za nove stvari, da usvaja i stvara nešto, te na taj način utiče na proizvodnje i stvaranje nečeg poželjnog, novog kroz „proces generiranja ideja“ i da kreativnim razmišljenjem pronalazi nova rješenja problema, nadograđuje, mijenja. (Srića, 2017. prema Štefanić, 2018.). U naučnoj literaturi se nalazi više načina pristupa definisanju pojma kreativnosti, a njihovo sažimanje se može učiniti navođenjem Rhodsovog „4P“ modela kreativnosti, odnosno kriterijuma koji ju determinišu, a to su 1. osoba ili ličnost (person), 2. proces (process), 3. sredina (press) i 4. proizvodi (products) (Rhodes, 1961, prema Drobac Pavičević, 2020: 107.). Pri tome se posebno izdvajaju pojmovi „ideja, sloboda, smisao, novitet i društvena korisnost“ kao preduslovi za određivanje nekog ili nečeg kao stvaralaštvo. (Drobac Pavičević, 2020: 70).

I u socijalnom radu kreativnost se posmatra na više načina, odnosno kao kompetencija stručnjaka, kao vještina stručnjaka, te kao način rada koji podrazumjeva upotrebu neuobičajenih, novih kreativnih metoda i tehnika u radu. U Rječniku socijalnog rada se kreativnost opisuje kao „mentalni proces koji uključuje produkciju novih ideja, pojmova ili rešavanja problema povezivanjem postojećih ideja i pojmova. To je sposobnost stvaranja nečeg novog, bilo da je reč o novom rešenju nekog problema, novom metodu ili aparatu, ili umetničkom predmetu. Ovaj termin obično se odnosi na bogatstvo ideja originalnost razmišljanja, ali i praktičnost rada, (Vidanović, 2015: 173.).

Kreativnost je u uskoj vezi sa socijalnim radom jer „svaka potreba, svaki problem ili socijalna promjena, kao cilj ili predmet socijalnog rada, zahtjeva promišljanje, planiranje, organizovanje i djelatno angažovanje, bez improvizacija i eksperimentisanja sa ljudima“ (Milosavljević, Petrović, 2017: 110). S obzirom da je polazna tačka primjene socijalnog rada, kao i odredišna, klijent i izazivanje promjena, značajan dio socijalnog rada je u načinu izazivanja tih promjena. Stručnjak za to treba da ima potrebne kompetencije, obrazovanje, kao i da se konstantno obrazuje i usavršava kako bi mogao da se adekvatno približi klijentu i radi s njim. Stručno usavršavanje i cjeloživotno učenje su bitni kako bi socijalni radnici mogli kvalitetno odgovoriti potrebama i složenim zadacima prakse (Vijeće Evrope, 2001, prema Ćuk, 2019). I u fazi dijagnostike i u fazi tretmana stručnjak treba da primjenjuje takav način rada i metode kojima će pridobiti klijenta da se otvori, iskaže svoje teškoće, a zatim da osnaži klijenta i radi s njim u procesu pomoći. To zahtjeva da stručnjak bude sposoban na način da bude obrazovan, kompetentan i da ima kvalitete koje treba da ima stručnjak koji se bavi socijalnim radom. Tako dolazimo do vještina, kvaliteta i principa socijalnog rada kao humanističke nauke i do uvažavanja klijenta ili korisnika kao ličnosti sa sebi

svojstvenim karakteristikama, potrebama. Humanistički „princip personalizacije“ zahtjeva „uvažavanje svakog ljudskog bića u cjelini njegovih svojstava, osobenosti, potreba i interesa, naspram individualizacije“ što je dovelo do razvoja ideja samopomoći, samodgovorosti, dostojanstva korisnika (Milosavljević, Petrović, 2017: 100.). Ovakav humanistički orijentisan socijalni rad izdvaja, odnosno zagovara kao principe socijalnog rada humanost, oslobođenje, pravičnost, kreativnost, profesionalnu imaginaciju, profesionalnu odgovornost, kompetentnost i dezobjektivizaciju, pri čemu se kreativnost može objasniti kao univerzalni princip socijalnog rada jer se odnosi na sve elemente i oblasti u kojima djeluje socijalni rad te ima poseban značaj zbog administrativno i birokratski smještenog socijalnog rada. Pri tome, kreativnost se preprliće sa principima mašte te principom profesionalne kompetentnosti što znači da se od stručnjaka u socijalnom radu zahtjeva da se prilagodi situaciji, mjestu, osobi a zatim da se sprovodi socijalni rad na naučni, stručni način. Zbog toga i stručnjaci moraju konstatno da prate društvene procese i tranziciju, karakteristike populacije s kojom rade kao i zajednice u kojoj rade, te da se usavršavaju, razvijaju. Značaj korištenja kreativnih metoda je u prilagođavanju klijentovim potrebama, odnosno na taj način „jačamo kreativni potencijal pojedinca, te mu pružamo priliku da svoje unutrašnje stanje i vanjsku situaciju upozna na različite načine, što je preduvjet kreativne prilagodbe u novoj situaciji“ (Pregrad, 1996:111).

Kreativnost se pominje u literaturi i kao profesionalna kompetencija značajna za identitet profesonalca u socijalnom radu. S obzirom da profesionalne kompetencije zahtjevaju znanje, vještine i vrijednosti onda se govori o dvije dimenzije a to su učinkovitost rada kao i lične karakteristike stručnjaka. Promišljanje i istraživanje o kompetencijama istraživače vodi ka analizi prakse i izdvajanjem generičkih, procesnih kompetencija i osposobljenosti za direktan rad te metakompetencija koje se odnose na ličnost socijalnog radnika. Kreativnost se provlači i zahtjeva kao karakteristika stručnjaka u oblasti metakompetencija kao sposobnost za kognitivno kritičko mišljenje, inkluzivnost i multikulturalnost, te analitički makropristup i integraciju teorije i prakse. (Buljevac, Opačić, Podobnik, 2019).

Uz definisanje kreativosti značajno je pomenuti i kreativne metode i tehnike koje se koriste u socijalnom radu. To su ustvari tehnike koje se najčešće koriste uz neke metode, dodatno, naknadno, radi pojašnjenja, pojačavanje efekata, povećanja vjerovatnoće postizanja povoljnih rezultata, unaprijeđenja kvaliteta usluge ili rada. U literuri se pravi razlika između tehnika i medija kojima se koriste radnici u kreativnom radu pa se tako pominje da su ekspresivne tehnike one koje mogućavaju da se kreativnim medijima (crtanje, glina, papir, poret, muzika, priča, dramski prikaz, igre, sl.) izraze osjećanja, misli, ideje. (Pregrad, 1996).

Cilj i predmet istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi postojanje kreativnosti stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad. U skladu s tim su postavljena istraživačka pitanja:

1. Da li su stručni radnici u centrima za socijalni rad kreativni?
2. Da li stručni radnici u centrima za socijalni imaju mogućnosti da budu kreativni u svom radu, a u odnosu na osposobljenost za rad, uslove rada i stav rukovodioca ustanove?
3. U kojim oblastima rada stručni radnici u centrima za socijalni rad koriste kreativne metode?

Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja jeste kvantitativna analiza kreativnosti stručnih radnika u centrima za socijalni rad kroz analizu istrajnosti u radu stručnih radnika, podršci rukovodioca i analizu obučenosti stručnih radnika za kreativan rad. Uz to je istražena upotrebe kreativnih metoda kao i potrebe praktičara.

Metodološki okvir istraživanja

Istraživanje je provedeno u mjesecu oktobru 2021. godine kao nezavisno samostalno istraživanje online anketnim upitnikom. Upitnik je konstruisan specifično za ovo istraživanje tako da su pitanja prilagođena praksi na način da budu jednostavno formulisana i primjenjiva u domaćem kontekstu socijalne zaštite. Uzorak je slučajan, odnosno učesnici su dobrovoljno prihvatili ispunjavanje upitnika koji se sastojao od deset pitanja pri čemu su se tri odnosila na socio-demografske podatke: pol, dob, godine radnog staža, a ostala pitanja su se odnosila na konkretan predmet istraživanja. Korištenjem MS Office Word 2010 i MS Office Excel 2010 programa izvršena je statistička obrada dobijenih podataka utvrđivanjem frekvencije dobijenih odgovora u vidu procenata, te je isto analizirano metodama dedukcije i indukcije.

Populacija i uzorak

Ciljana populacija u ovom istraživanju su stručni radnici zaposleni u centrima za socijalni rad, a slučajni specificirani uzorak na kojem je izvršeno anketiranje čini 50 stručnih radnika različitih profesija: socijalni radni, psiholog, pedagog, pravnik, drugo. Prema obilježju „profesija“ najviše je socijalnih radnika i to 48 %, a zatim idu psiholozi u broju od 14 %, socijalni pedagozi i pravnici po 12 %, drugo 8 % i ostatak su pedagozi.

Rezultati i diskusija

U provedenom istraživanju došlo se do podataka vezanih za samoprocjenu kreativnosti, istrajnosti u radu, te informacija vezanih za uvođenje novih ideja i načina rada a u odnosu na uslove vezane za ustanovu u kojoj profesionalci rade, kao i stav rukovodioca prema kreativnosti, te osposobljenosti stručnih radnika za primjenu kreativnih metoda.

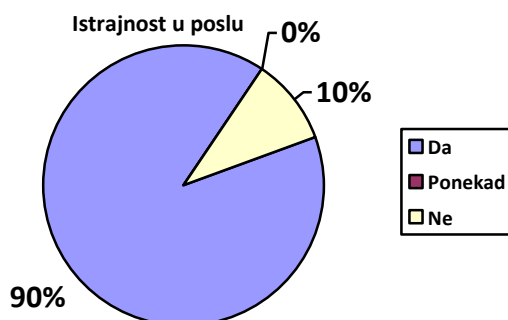
Analiza odgovora je pokazala da stručni radnici u značajnoj mjeri smatraju za sebe da su kreativni i to u izrazito visokom procentu.

Grafikon broj 1. Samoocjena kreativnosti

Stručni radnici zaposleni u centrima za socijalni rad, zatim, smatraju za sebe da su izuzetno istrajni u svom poslu, na način da, uprkos teškoćama na koje nailaze, dolaze do kraja procesa pomoći klijentu/korisniku. Ovo pokazuje naredni grafički prikaz.

Grafikon 2. Istrajnost u poslu

Stručni radnici su dalje pitani da li u svom radu smišljaju načine rada ili rješavanja problema, a u narednoj tabeli vidimo kako su, u odnosu na zanimanje, stručni radnici odgovorili.

Tabela 1. Kreativnost: smišljanje novih načina rada ili rješavanja

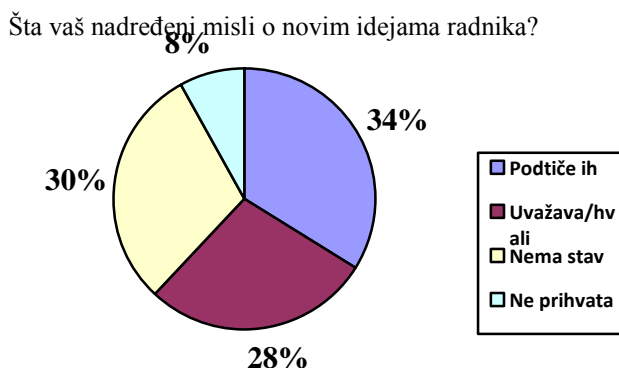
Da li u svom radu smišljate načine rada ili rješavanja problema?								
Pitanje	Profesija						Ukupno	
Odgovor	Socijalni radnik	Psiholog	Pravnik	Socijalni pedagog	Pedagog	Ostalo	F	%
Da	23	5	4	3	6	5	46	92%
Ne	1	1	2				4	8%

Dakle, samo u 8% slučajeva (4 ispitanika) stručni radnici se rukovode već određenim načinima rada i to su dva pravnika, jedan psiholog i jedan socijalni radnik. Ostalih 92 % ispitanika izjavilo je da u svom radu smišljaju načine rada ili rješavanja problemskih situacija

Odgovori na ova prethodna tri pitanja se mogu posmatrati kao odgovor na prvo istraživačko pitanje ukazujući na to da stručni radnici u centrima za socijalni rad ocjenjuju sebe kao kreativne profesionalce koji se u svom radu izuzetno često vode svojim kreativnim i novosmišljenim idejama te da su aktivni u iznalaženju pogodnih rješenja problemskih stanja a to na način da koriste različite i nove načine rada i da su u svom poslu istrajni. Na osnovu toga se može reći da su stručni radnici izuzetno otvoreni za nove ideje i kreativno razmišljaju kako bi pomogli klijentu što rade u svakodnevnoj praksi. Oni imaju želju i intenciju da kreativno obavljaju svoj posao, da korisniku pomažu boreći se za njega tako što će biti istrajni u iznalaženju rješenja i da se zalažu za postizanje potrebnih rješenja i promjena.

Nadalje istraživanje je usmjereno na ispitivanje uslova za ispoljavanje kreativnosti u smislu uslova sredine i to na stav rukovodioca ustanove vezano za uvođenje drugačijih ideja ili metoda u rad. Tako je ispitanicima postavljeno pitanje: Šta vaš nadređeni misli o novim idejama radnika.

Grafikon 3. Stav nadređenog prema kreativnosti radnika

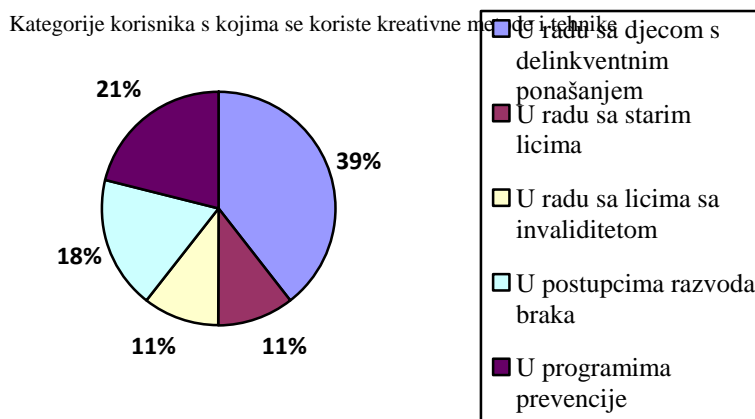
Značajan je dobijeni podatak da u ispitanih 34% slučajeva rukovodici u centrima za socijalni rad u Republici Srpskoj podtīču radnike na kreativnost i nove ideje i načine rada, te da u 28 % slučajeva hvale. Međutim čak 30 % nadređenih nema određen stav prema kreativnosti u socijalnom radu, a 8 % ne prihvata nove ideje što su podaci koji vode ka otvaranju pitanja o tome koliko svoju kreativnost stručni radnici mogu izraziti, a neupitno je bitna za kvalitetan rad u savremeno doba.

Drugi dio istraživanja se odnosio na konkretne kreativne metode i tehnike i to na obučenost za primjenu i uslove za primjenu. Tako je od ispitanika traŹeno da se izjasne o tome koje kreativne metode i tehnike koriste u stručnom radu a navodili su su to najčešće crteŹ (16%), a zatim su tu sa rad djecom, radionice radi spoznaje kroz igru, crteŹ, priče, bajke, vizuelni dnevnik, podsticanje uz mogućnost izbora, pokret, metode indukcije/dedukcije, tehnike psihodrame, igru, likovni sadržaj, kratke vjeŹbe i zadaci za djecu, igre uloga, radionice sa djecom i odraslima, igre istine, dramski izkaz, poređenje situacija, prićanje lićne priće, muzika, terapija smijehom, radno-okupaciona terapija, šale, grupni rad sa djecom i roditeljima (edukacija roditelja). Na osnovu nabrojanog moŹe se vidjeti raznolikost ali i poznavanje i prisutost razlićitih kreativnih metoda i tehnika u stručnom radu u centrima za socijalni rad.

Sljedeće istraživaćko pitanje se odnosilo na primjenu kreativnih metoda u radu sa određenim kategorijama korisnika. Naime, korisnici centra za socijalni rad su maloljetna i punoljetna lica (Zakon o socijalnoj zaštitu RS 53/12, 90/16, 64/19, 42/20) u raznim rizicima: djeca bez roditeljskog staranja, Źrtve nasilja, stara lica materijalno neobezbjeđena i bez porodićne podrške, lica sa društveno neprihvatljivim ponašanjem. Tako je ispitanicima, s obzirom da se u centrima za socijalni rad radi sa više kategorija korisnika i problemskih situacija, postavljeno

pitanje s kojim kategorijama korisnika ili situacija primjenjuju kreativno-ekspresivne metode i tehnike rada. Dobijeni odgovori su prikazani u narednom grafičkom prikazu.

Grafikon 4. Primjena kreativnih metoda u socijalnom radu u odnosu na kategoriju korisnika/problemsku situaciju

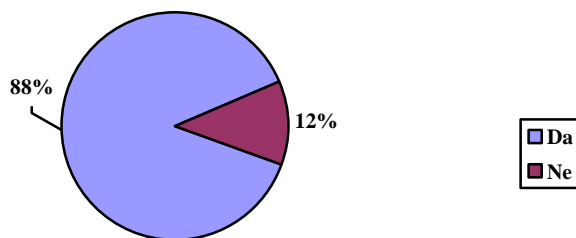

Dobijeni odgovori ukazuju da je kreativnost u socijalnom radu najviše prisutna u radu sa djecom i to djecom sa devijantnim ponašanjem u smislu delinkvencije i to je čak 39% ispitanika navelo. Zatim se kreativne metode koriste u različitim preventivnim programima koje centri za socijalni provode.

Nadalje, analizom je ispitivana obučenost stručnih radnika za primjenu kreativno-ekspresivnih tehnika u radu kao što su npr. igra, ples, muzika, piisanje, likovni ili dramski izraz. Naredni grafički prikaz daje rezultat ispitivanja radnika da li su dodatno edukovani za primjenu kreativnih metoda.

Grafikon 5. Dodatna edukovanost radnika za primjenu kreativnih metoda

Dodatna edukovanost radnika za primjenu kreativnih metoda

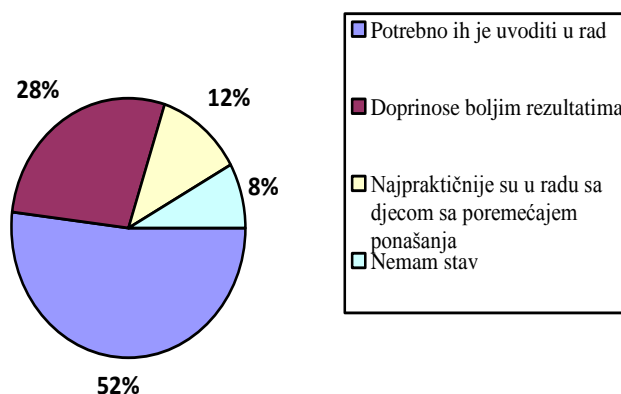

Dobijeni podaci ukazuju na vrlo jasan zaključak, a to je da stručni radnici u centrima za socijalni rad nisu dodatno edukovani za primjenu kreativno-ekspresivnih tehnika u radu. Njihov se rad dakle bazično temelji na znanjima koja su stečena u okviru školovanja te ličnog života i saznanja, odnosno nemaju dodatne edukacije iz kreativnih metoda.

Provedeno istraživanje je bilo usmjereno i na istraživanje o uslovima centara za socijalni za primjenu kreativno-ekspresivnih tehnika a analiza dobijenih rezultata je pokazala da 62% ispitanika smatra da centar za socijalni rad posjeduje uslove za korištenje kreativnih tehnika. Naravno podatak od 28% ukazuje i na nepovoljno stanje kod jednog broja centara za socijalni rad.

S obzirom da je provedeno istraživanje o kreativnosti u socijalnom radu izvršeno kroz jednostrane iskaze i samoevaluaciju stručnih radnika, od ispitanika je traženo i da daju svoju procjenu o značaju upotrebe kreativnih metoda i tehnika u socijalnom radu. Grafički to izgleda kao u narednom grafikonu.

Grafikon 6. Značaj kreativnih metoda za praksu socijalnog rada

Ovaj odgovor se mora povezati i sa prvim istraživačkim pitanjem o kreativnosti stručnih radnika u socijalnom radu jer ovo dvoje ukazuju na to da su stručni radnici u centrima za socijalni rad svjesni značaja upotrebe raznovrsnih metoda, uvođenja novina, poštovanja principa socijalnog rada, jer su itetako svjesni da kreativne metode doprinose radu unaprijeđenjem kvaliteta doprinoseći boljim rezultatima rada (28%) i kao takve potrebno je i da se sve više uvode u rad (52%).

I na kraju upitnika, odnosno ispitivanja, od ispitanika je traženo da daju svoje prijedloge za nesmetano omogućavanje korištenja kreativnih metoda i tehnika, odnosno upitani su šta im je potrebno da bi koristili kreativne metode u stručnom radu. Dali su niz odgovora, a najčešći su sljedeći:

- Dodatna edukacija,
- Drugačija organizacija posla,
- Manje administracije,
- Manji obim posla,
- Materijali za rad,
- Tehnički uslovi: prostor za radionice,
- Razumjevanje rukovodstva ustanove,
- Vrijeme za rad.

Razvoj kompetencija stručnjaka u vidu sticanja novih znanja kroz dodatno i stalno obrazovanje i osposobljavanje se pojavljuje, dakle, kao potreba koju su posebno istakli stručni radnici, a uz to su, za kvalitetno obavljenje stručnog rada neophodni i bolji uslovi rada u vidu prostora za rad, sredstava za rad, te promjene organizacije rada smanjenjem administracije i dobijanjem vremena za bavljenje stručnim radom i primjenu kreativnih metoda u radu.

Zaključak:

Izvršena analiza stavova stručnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad o sopstvenoj kreativnosti kao i upotrebi kreativnih metoda dala je podatke koji pokazuju da je praksa socijalnog rada u Republici Srpskoj obojena administrativnim pristupom, te da zahtjeva promjene usklađene sa karakteristikama društva i ljudi. Pozitivna je i pohvalna karakteristika stručnjaka u socijalnom radu kao kreativno orijentisanih ličnosti. Istraživanje je pokazalo da su stručnjaci koji rade u centrima za socijalni rad u Republici Srpskoj kreativni na način da svoje ideje, inovativne namjere, kao i znanja o različitim metodama koriste, iako isti smatraju da im je potrebno dodatno sticanje znanja o kreativnim metodama. Birokratski opterećena praksa, nepostojanje adekvatnih uslova za korištenje raznovrsnih metoda rada, te nedovoljno razumjevanje ili znanje rukovodioca o uspješnim i inovativnim metodama rada, su zaključci na koje je takođe ukazalo provedeno istraživanje. Tako se može ukazati i na zahtjeve koji se nalaze pred socijalnim radom, odnosno socijalnom zaštitom danas, a to su na prvom mjestu stalno usavršavanje i promjene u metodskim postupcima, stvaranje uslova za bavljenje stručnim radom u vidu prostora i sredstava za rad, te promjene u organizaciji posla i na nivou menadžmenta radi postizanja razumjevanja kao i postizanja potrebnih izmjena. Savremeni socijalni rad se nalazi pred takvim izazovima koji zahtjevaju proaktivan i radikalistički angažman stručnih radnika sa namjerom promjena prakse socijalnog rada. Razvoj društva kao i socijalnog rada kroz personalizirajući pristup svakom klijentu ili problemskoj situaciji zahtjeva i promjene konkretnih uslova za rad,

sistematizacijama i opisima posla, obimu i uvažavanja kreativnosti i primjeni kreativno-ekspresivnih metoda u socijalnom radu.

Na osnovu analize, kao i pregledom literature za potrebe ovog rada, dobijen je dojam i u praksi prepoznate potrebe inovativnog obogaćivanja rada i personalizacije rada većom primjenom kreativnih metoda rada kao vrijednih i korisnih načina rada. Ovaj rad daje sliku stanja socijalnog rada u centrima za socijalni rad i nije klasično istraživanje pojma kreativnosti kroz sve njegove karakteristike već daje kratke informacije o kreativnosti radnika u socijalnom radu i primjeni kreativnih metoda, te daje opšte preporuke i smjernice za razvoj prakse ukazujući i na potrebu opsežnijeg istraživanja stanja sistema socijalne zaštite kako bi se postigao željeni bolji kvalitet pruženih usluga i pomoći. To ukazuje na zaključke i preporuke vezane kako za razvoj prakse, tako i nauke socijalnog rada. Tako se može ponoviti da „u budućnosti nauka, obrazovanje i profesija socijalnog rada treba da jačaju svoje kapacitete, uspostavljajući odnos saradnje i međusobnog nadopunjavanja“ (Petrović, 2019, str. 121.). Pri tom praktičari, humanistički i osnažujućim principa vođeni, trebaju proaktivno i nesebično nastaviti da koriste lična, profesionalna znanja i vještine prevazilazeći birokratske prepreke i afirmativnim tehnikama i strategijama osnaživanja da efikasno djeluju jačajući svoje mehanizme suočavanja, proširujući lične mreže kao i građanske i društvene sisteme podrške proizvodeći promjene kako bi se dobili osnaženi, ojačani aktivni građani i zajednica. (Domineli, 2002). Uz to ne smije se zaboraviti menadžment institucija socijalne zaštite koji treba da bude više orijentisan prema kvalitetu usluga koje se pružaju, te vođenju i upravljanju institucijama tako da se „usluge organiziraju u skladu sa potrebama klijenata/korisnika“ (Pandžić, 2016, str. 378.). Na taj način se može postići željeno stanje promjena i kod korisnika kao i doprinijeti društveno integrisanom razvoju.

Literatura:

1. Buljevac, M., Opačić, A. , Podobnik, M. Profesionalne kompetencije socijalnih radnika: temelj identiteta jedne pomažuće profesije, *Ljetopis socijalnog rada* 2020, 27 (01). Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 31-56.
2. Drobac Pavičević, M. (2020). *Šta je zapravo kreativnost?*, Banja Luka: Imprimatur d.o.o., Filozofski fakultet Banja Luka.
3. Domineli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*, New York: Palgrave Macmillan.

4. Ćuk, M., Savović, I. (2019). Socijalni rad u svakodnevnoj praksi socijalne zaštite Republike Srpske, *Politeia*, Vol 9 (17), Banja Luka: Fakultet političkih nauka, UNBL, str. 57-80.
5. Milosavljević, M, Petrović. J. (2017). *Uvod u socijalni rad*, Banja Luka: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci.
6. Pregrad, J. (1996). Ekspresivne i kreativne tehnike, u: Pregrad, J. (ur). *Stres, trauma, oporavak*, Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 111-135.
7. Petrović, J. (2019). Pojmovno-kategorijalni aparat socijalnog rada u oblasti maloljetničkog prestupništva kao odraz teorijskih koncepata, u *Politeia*, Vol. Banja Luka: Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banja Luci, 107-122.
8. Pandžić. A. (2016). Orijentacija institucija socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini prema kvaliteti, *DHS- Društvene i humanističke studije*, Vol 1 (1), Tuzla: str. 353-382.
9. Štefanić, M. (2018). *Znanstveno-istraživačka kreativnost i stavovi prema poticanju algoritamskoga mišljenja kroz korištenje edukativnih igara*, Master's thesis/Diplomski rad, Učiteljski fakultet u Rijeci, preuzeto 30.10.2021. sa : <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:016247>
10. Vidanović, I. (2015). *Rečnik socijalnog rada*, Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
11. Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 37/12, 90/16, 94/19, 42/20

CREATIVITY IN SOCIAL WORK

Summary

This paper actualizes the creativity of professional workers in social work and the use of creative methods in practice. The aim of this paper is to point out creativity as a significant characteristic of professional workers in social protection as well as the possibility of using creative methods in centers for social work. The results of the research on the creativity of professional workers are presented through the testimonies of professional workers employed in the centers for social work in the Republic of Srpska. In addition to recognizing the usefulness of the use of creative methods, the research also showed difficulties in their application, as well as the needs of practice. These findings are closely related to the paradigm of social development, which conditions the change in the practice of social work.

Keywords: creativity, creative methods, social work